

ความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อสถานการณ์
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

Restaurant Operator's Opinion on Situation of COVID-19 Pandemic
in Buriram Town Municipality

จารุมาศ แสงสว่าง* และ ทิมประภา เลื่อมใส

Jarumas Sangsavang and Pimprapa Luamsai

สาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ 31000

Department of Applied Statistics, Faculty of Science, Buriram Rajabhat University, Buriram 31000

*Corresponding author: E-mail: Jarumas.sa@bru.ac.th

(Received: December 2, 2021; Accepted: January 18, 2022)

Abstract: This research article investigated economic and social conditions, guidance on prevention and adjustment, and opinions on the government's relief measures to aid restaurant operators in Muang Municipality of Buriram Province affected by the outbreak of coronavirus disease 2019 (Covid-19). This quantitative research used questionnaire to collect data from research participants who were 250 restaurant operators whose registered places of business operation were in Muang Municipality of Buriram Province. Results of the study indicated that during Covid-19 outbreak, most of the restaurant operators were unable to earn enough income while their expenses increased. They had problems with rents of business premises, an increase in the prices of raw materials and a decrease in the number of customers. To abide by the government's preventive measures, the restaurant operators adjusted themselves by selling additional products or providing telephone or online food ordering services. A survey of the restaurant operators' opinions on the government's aid measures revealed that their overall satisfaction was at the moderate level ($\bar{X} = 3.39, S. D. = 0.76$)

Keywords: Restaurant operators, remedy, Covid-19, Buriram Town Municipality

บทคัดย่อ: บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม แนวทางการป้องกันและการปรับตัว และศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของผู้ประกอบการร้านอาหารในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 250 คน ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้ประกอบการร้านอาหารส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอ มีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น มีปัญหาในเรื่องค่าเช่าที่ ค่าวัตถุดิบในการประกอบอาหารมีราคาสูงขึ้น และลูกค้ามาใช้บริการลดน้อยลง ซึ่งผู้ประกอบการร้านอาหารมีการปรับตัวในเรื่องการขายสินค้าเพิ่มเติม หรือการมีบริการส่งซื้ออาหารทางโทรศัพท์หรือออนไลน์ และมีการปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันของรัฐบาลอย่างเคร่งครัด ซึ่งเมื่อสอบถามความคิดเห็นของ

ผู้ประกอบการร้านอาหารเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล พบว่า มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39, S.D. = 0.76$)

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการร้านอาหาร การเยียวยา โควิด-19 เทศบาลเมืองบุรีรัมย์

คำนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุข ด้านเศรษฐกิจ สังคม และปัญหาด้านสุขภาพจิต การแพร่ระบาดในครั้งนี้ส่งผลให้หลายบริษัทขาดสภาพคล่องเพิ่มขึ้นอย่างมาก ธุรกิจหลายชนิด หรือแม้แต่ประชาชนทั่วไปก็ได้รับผลกระทบมีปัญหาด้านสภาพคล่องทางการเงิน หรือผลขาดทุน ต้องปิดกิจการหรือธุรกิจ หรือหากรัฐบาลมีมาตรการการล็อกดาวน์ อาจทำให้ธุรกิจที่มีความเปราะบางเกิดปัญหาอย่างรุนแรงเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่าตัว นอกจากส่งผลกระทบต่อธุรกิจแล้ว การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังทำให้เกิดการเจ็บป่วย การเสียชีวิต การหยุดงานหรือการตกงาน นำไปสู่การขาดหรือสูญเสียรายได้และเกิดเป็นปัญหาภายในครัวเรือน (Chobpradit, 2020) หลายหน่วยงานมีมาตรการเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้ปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งจากการแพร่ระบาดของโรคนี้อาจส่งผลกระทบให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างรุนแรงในช่วงระยะเวลาอันสั้น และหลายพฤติกรรมอาจจะอยู่ถาวรกลายเป็นวิถีชีวิตใหม่ หรือ new normal ซึ่งหลายคนคาดการณ์ว่าสถานการณ์นี้จะคงอยู่ยาวนานพอสมควร จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรในหลายพฤติกรรมของผู้คน และจากความไม่แน่นอนและการคาดเดาสถานการณ์ไม่ได้ ประกอบกับการได้รับข้อมูลข่าวสารถึงผลกระทบต่าง ๆ อาจก่อให้เกิดความเครียด ความกลัว ในจิตใจของคนไทยได้ทุกเพศทุกวัย (Department of Mental Health, 2020)

ธุรกิจร้านอาหารถือว่าเป็นธุรกิจที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ผู้คนเกิดความหวาดกลัวต่อการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้มีพฤติกรรม

การใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป ประกอบกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของรัฐทำให้ร้านอาหารเปิดร้านได้แต่ไม่สามารถให้ลูกค้านั่งทานในร้านได้ ทำให้ผลการดำเนินธุรกิจในช่วงการแพร่ระบาดมียอดขายลดลงจากผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารต้องพยายามปรับตัวอย่างมากตามสถานการณ์และมาตรการของรัฐ เพื่อให้ร้านอาหารยังสามารถสร้างรายได้และตอบโจทย์พฤติกรรมการใช้ชีวิตในยุคโควิดผู้ประกอบการต้องมีการปรับการให้บริการในรูปแบบส่งอาหารถึงบ้าน หรือดีลิเวอรี่ผ่านแอปพลิเคชันผู้ให้บริการ เช่น Grab, LINE MAN, Food Panda เป็นต้น หรือในสถานการณ์ที่รัฐบาลมีมาตรการคลายล็อกที่อนุญาตให้ร้านอาหารสามารถเปิดให้ลูกค้านั่งรับประทานในร้านได้ ผู้ประกอบการร้านอาหารเองก็ปรับรูปแบบการให้บริการจากเดิมเป็นไปตามแนวทางการเว้นระยะห่างทางกายภาพ (physical distancing) เช่น การจำกัดจำนวนลูกค้า การตรวจคัดกรองวัดอุณหภูมิลูกค้าก่อนใช้บริการ และการทำความสะอาดฆ่าเชื้อหลังลูกค้าเข้าใช้บริการ (Bank of Thailand, 2020) ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาพฤติกรรมการปรับตัว โดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดภายใต้สถานการณ์ Covid 19 ธุรกิจร้านอาหารริบส์แมน อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้ประกอบการต้องมีการกำหนดกลยุทธ์การจัดการเพื่อเป็นการแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการเพื่อสร้างความน่าสนใจในการซื้อผลิตภัณฑ์หรือสินค้าและบริการของร้านอาหาร (Ruangkam et al., 2021)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ของประเทศไทยที่ผ่านมา ทำให้ธุรกิจร้านอาหารได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง และจากการสำรวจสภาพปัญหาของธุรกิจร้านอาหารในเขตเทศบาล

เมืองบุรีรัมย์ซึ่งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดนี้ไม่ต่างจากพื้นที่อื่น ทั้งมีการกำหนดมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาด มีการปิดสถานบริการต่าง ๆ รวมทั้งร้านอาหารห้ามให้บริการนั่งทานในร้าน ให้บริการซื้อกลับบ้านหรือบริการเดลิเวอรี่ซึ่งส่งผลทำให้ลูกค้ามาใช้บริการลดน้อยลง และถึงแม้จะมีการคลายล็อกให้ธุรกิจร้านอาหารเปิดให้บริการแบบนั่งทานในร้าน แต่ยังคงมีมาตรการการเว้นระยะห่างทำให้ไม่สามารถรองรับลูกค้าได้เท่าเดิม ประกอบกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนที่ต่างไปจากเดิม จึงทำให้ธุรกิจร้านอาหารในจังหวัดบุรีรัมย์ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากสภาพปัญหาเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมหลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของผู้ประกอบการร้านอาหาร แนวทางการป้องกันและการปรับตัว และศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อมาตรการช่วยเหลือของรัฐบาล เพื่อเป็นการสะท้อนความคิดเห็นของผู้ประกอบการและนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของธุรกิจร้านอาหารให้สามารถเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่ไม่ปกติ และพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปได้

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยอาศัยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหาร จำนวน 250 ร้าน โดยดำเนินการวิจัยระหว่างช่วงเดือนมิถุนายน - ตุลาคม พ.ศ. 2564

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหาร จำแนกตามขนาดของร้านอาหาร ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารที่มีพื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร จำนวน 548 คน และผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารที่มีพื้นที่เกิน 200 ตารางเมตร จำนวน 24 คน รวมจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารทั้งสิ้น 572 คน

ตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารในเขตอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีการจดทะเบียนจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารบางส่วน ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.95 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$= \frac{572}{1 + (572)(0.05^2)}$$

$$= 235.39 \approx 236$$

จากการคำนวณขนาดตัวอย่างเท่ากับ 236 คน ซึ่งเป็นจำนวนขั้นต่ำในการสุ่มตัวอย่างและเพื่อป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในการเก็บข้อมูล ดังนั้นจึงใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 250 คน โดยในการสุ่มตัวอย่างจะดำเนินการสุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified sampling random) และกำหนดให้ชั้นภูมิแทนขนาดพื้นที่ของร้าน สามารถคำนวณขนาดตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิตามสัดส่วนของประชากร ปรากฏดัง Table 1

Table 1. Number of samples

Area	Population (N)	Sample (n)
not exceed 200 square meters	548	250
exceed 200 square meters	24	10
Total	572	250

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน สาเหตุที่เลือกประกอบธุรกิจร้านอาหาร และลักษณะการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 สภาพเศรษฐกิจและสังคมหลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย รายได้หลังเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ปัญหาในการประกอบอาชีพ การมีหนี้สินหลังการเกิดการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการเปลี่ยนแปลงต่อตนเองและครอบครัวต่อการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ส่วนที่ 3 การป้องกันและการปรับตัวจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (ปฏิบัติ หรือ ไม่ปฏิบัติ) ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน และด้านการปรับตัว

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นลักษณะคำถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์ใน

การแปลความหมายของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (Best, 1977)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ในการสร้างแบบสอบถามผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามหลักการสร้างและได้กำหนดประเด็นข้อคำถามที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และได้ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามด้วยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.886 ซึ่งอยู่ในระดับสูง (Nunnally, 1978) จึงถือว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นและสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอข้อมูลรายชื่อร้านอาหารที่ขึ้นทะเบียนกับเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ เพื่อใช้ประกอบการคำนวณขนาดตัวอย่างและคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์ข้อมูลงานวิจัย และได้แจ้งเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลตามแบบสอบถามโดยไม่มี การเปิดเผยชื่อผู้ประกอบการและร้านอาหาร ซึ่งผู้ประกอบการร้านอาหารมีสิทธิ์ในการตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจำนวนที่กำหนดไว้ คือ 250 ร้าน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามในส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สภาพเศรษฐกิจและสังคมหลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และส่วนที่ 3 การป้องกันและการปรับตัวจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) และสถิติทดสอบเอฟ (F-test)

ผลการศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการร้านอาหารที่ลงทะเบียนหนังสือรับรองการแจ้งจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหาร ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 250 ร้าน โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 57.60

มีอายุอยู่ในช่วง 31 - 40 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 33.60 สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 53.60 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,001 - 20,000 บาท จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 48.80 ส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพธุรกิจร้านอาหารเนื่องจากมีความสามารถในการทำอาหาร จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 48.00 โดยประกอบธุรกิจร้านอาหารเป็นงานประจำ จำนวน 244 คน คิดเป็นร้อยละ 97.60

2. ผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมหลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่า หลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้ประกอบการร้านอาหารส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอ จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 โดยส่วนใหญ่มีปัญหาการประกอบธุรกิจในเรื่องค่าเช่าที่จำนวน 126 คน รายได้ต่อเดือนไม่เพียงพอต่อรายจ่าย จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 56.40 คิดเป็นร้อยละ 50.40 วัตถุประสงค์ในการประกอบอาหารมีราคาสูงขึ้นจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 และลูกค้าลดน้อยลงจำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 82.40 ซึ่งในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้ประกอบการร้านอาหารส่วนใหญ่มีภาวะค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น จำนวน 178 คน คิดเป็นร้อยละ 71.20

3. ผลการศึกษาการป้องกันตามมาตรการของรัฐและการปรับตัวจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ของผู้ประกอบการร้านอาหาร โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการป้องกันของผู้ประกอบการพบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารร้อยละ 100 ปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันในด้านการมีแอลกอฮอล์ล้างมือหรือจุดบริการล้างมือพร้อมสบู่ไว้บริการลูกค้า การทำความสะอาดบริเวณพื้นของสถานที่ปรุง-ประกอบ/จำหน่ายอาหาร โต๊ะ และที่นั่งรับประทานอาหาร พื้นผิวที่มีการสัมผัสด้วยน้ำยาทำความสะอาดก่อนและหลังการให้บริการทุกครั้ง ปรุงอาหารสุกสะอาดเสมอตามหลักมาตรฐานของกรมอนามัย สวม

หน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลาและล้างมือด้วยสบู่เจลแอลกอฮอล์ก่อนปฏิบัติงานที่ต้องสัมผัสอาหารทุกครั้ง และหากมีอาการเจ็บป่วยไม่ว่าจะเป็นพนักงานหรือเจ้าของร้านจะหยุดพักอยู่ที่บ้าน ไม่ออกนอกบ้าน ไม่เดินทางไปในชุมชนหรือสถานที่สาธารณะ และมีการติดตามข่าวสารสถานการณ์โรคโควิด-19 ทางโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต หรือวิทยุอย่างต่อเนื่อง ผู้ประกอบการร้านอาหารร้อยละ 99.60 มีการจัดสภาพแวดล้อมในสถานที่จำหน่ายอาหาร เช่น จัดให้มีการระบายอากาศที่เหมาะสม จัดทำระบบการสั่งซื้ออาหารหรือจองโต๊ะล่วงหน้า ระบบชำระเงินออนไลน์ เป็นต้น ผู้ประกอบการร้านอาหารร้อยละ 98.80 มีการจัดที่นั่งสำหรับบริการลูกค้าโดยมีการเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1-2 เมตร ผู้ประกอบการร้านอาหารร้อยละ 71.60 มีการจำกัดจำนวนผู้มาใช้บริการ และผู้ประกอบการร้านอาหารร้อยละ 60 มีการคัดกรองผู้ประกอบการ ผู้สัมผัสอาหาร และผู้ซื้อ/ผู้บริโภค ซึ่งจะเห็นว่าจากผลการศึกษาผู้ประกอบการร้านอาหารได้ปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันของรัฐบาล เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และถือเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการ

3.2 ด้านการปรับตัวของผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหารถือว่าเป็นส่วนแรกที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งผู้ประกอบการร้านอาหารจะต้องปรับตัวเพื่อให้มีผลกระทบน้อยที่สุด ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการร้านอาหารมีการปรับตัวในเรื่องการขายสินค้าเพิ่มเติมที่เคยขายก่อนช่วงโควิด คิดเป็นร้อยละ 92.80 มีบริการสั่งซื้ออาหารทางโทรศัพท์หรือออนไลน์ เช่น Facebook, Line และบริการจัดส่งถึงที่ที่บ้านหรือที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 76.00 มีการจัดเตรียมชุดอาหารให้ลูกค้าทำอาหารเองที่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 72.80 และเปิดร้านอาหารแบบออนไลน์จัดส่งฟรี คิดเป็นร้อยละ 59.60 โดยผู้ประกอบการร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่มีบริการสมาชิกเพื่อสะสมแต้มแลกรางวัลได้ รับส่วนลดสิทธิ

พิเศษ คิดเป็นร้อยละ 78.40 และไม่มีการเปิดบริการเฉพาะซื้อกลับบ้านเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 70.40

4. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะเห็นว่าในช่วงของการระบาดที่ผ่านมานั้นมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อการค้าเงินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบายในการช่วยเหลือผู้ประกอบการเพื่อช่วยลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น และเมื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหาร พบว่า โดยรวมผู้ประกอบการร้านอาหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39, S.D. = 0.76$) เมื่อพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มาตรการช่วยเหลือจากรัฐด้านสาธารณสุขประเภท การลด/ชะลอ หรือยกเว้นค่าน้ำและค่าไฟ รวมทั้งมีการคืนค่าประกันมิเตอร์ไฟและน้ำ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.80, S.D. = 0.96$) รองลงมา คือ มาตรการช่วยเหลือจากรัฐด้านการยกเว้น หรือลดหย่อนค่าเช่าหรือการจัดเก็บค่าบริการอนุญาตการประกอบกิจการ ($\bar{X} = 3.79, S.D. = 0.94$) และมาตรการช่วยเหลือจากรัฐด้านนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น โครงการคนละครึ่ง โครงการเราชนะ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นต้น ($\bar{X} = 3.79, S.D. = 0.90$) และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มาตรการช่วยเหลือจากรัฐด้านมาตรการเลื่อนเวลาการชำระภาษีเงินได้นิติบุคคล ($\bar{X} = 3.05, S.D. = 1.05$)

5. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามข้อมูลทั่วไป มีความคิดเห็นต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลไม่แตกต่างกัน ($P > 0.05$) นั้นหมายความว่าในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ

โรคโควิด-19 การดำเนินธุรกิจร้านอาหารที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนของการแพร่ระบาด และผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีลักษณะที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ ระดับการศึกษา

หรือช่วงของรายได้ที่แตกต่างกันก็ไม่ส่งผลทำให้ระดับความคิดเห็นที่มีต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลแตกต่างกัน ปรากฏผลการวิเคราะห์ดัง Table 2

Table 2. Comparison of opinions of restaurant operators

Characteristics	n (250)	Opinions		P-value
		Mean	Standard deviation	
Gender				
Male	106	3.40	0.78	0.795 ^t
Female	144	3.38	0.75	
Age				
20 – 30 years	57	3.40	0.90	0.703 ^F
31 – 40 years	84	3.46	0.69	
41 – 50 years	77	3.31	0.71	
50 years and over	32	3.39	0.79	
Education level				
Under bachelor's degree	134	3.43	0.73	0.391 ^t
Bachelor's degree	116	3.35	0.80	
Income				
Less than 10,000 baht	102	3.29	0.75	0.211 ^F
10,001 – 20,000 baht	122	3.44	0.77	
20,001 baht and over	26	3.54	0.75	

^t = t-test independent, ^F = F-test

วิจารณ์

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมหลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของผู้ประกอบการร้านอาหาร จะเห็นว่าการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดผู้ประกอบการร้านอาหารส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอ อาจเนื่องมาจากเมื่อมีสถานการณ์การแพร่ระบาดพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไป ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ Paksa (2021) ที่กล่าวถึง โรคโควิด-19 กับฐานวิถีชีวิตใหม่ (new

normal) การเปลี่ยนแปลงไปและเกิดขึ้นใหม่ของวิถีชีวิตคนต้องรักษาระยะห่างระหว่างกัน หรือการที่ไม่สามารถนั่งร่วมรับประทานอาหารในร้านอาหารได้ดังเช่นในรูปแบบเดิม และจากผลการศึกษายังพบว่าส่วนใหญ่ธุรกิจร้านอาหารมีจำนวนลูกค้าที่มาใช้บริการลดน้อยลง ซึ่งถือว่าเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารได้รับผลกระทบในแง่ของการขาดรายได้หรือรายได้ลดน้อยลง แต่รายจ่ายยังคงที่ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายพนักงาน ค่าเช่าที่หรือค่าเช่าร้าน หรือค่าวัตถุดิบที่มีราคาสูงขึ้นตามสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panuch

and Kee-ariyo (2021) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบฐานวิถีชีวิตใหม่ในการเลือกซื้ออาหารของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร ภายหลังจากสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกซื้ออาหารจานเดียวและมีการใช้จ่ายในการบริโภคน้อยกว่า 500 บาท

จากการศึกษาแนวทางการป้องกันและการปรับตัวของผู้ประกอบการจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของผู้ประกอบการร้านอาหาร ในด้านการป้องกันจากผลการศึกษาจะเห็นว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการมีจุดบริการล้างมือหรือแอลกอฮอล์ล้างมือ การทำความสะอาดบริเวณพื้นที่ภายในร้านหรือบริเวณปรุงอาหารด้วยน้ำยาทำความสะอาดก่อนและหลังการให้บริการทุกครั้ง การสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาปฏิบัติงาน มีการจัดที่นั่งสำหรับบริการลูกค้าโดยมีการเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1-2 เมตร มีการจัดร้านให้การระบายอากาศที่เหมาะสม มีการจำกัดจำนวนผู้มาใช้บริการ มีระบบการชำระเงินออนไลน์เพื่อป้องกันการสัมผัส และมีการคัดกรองผู้ประกอบการ ผู้สัมผัสอาหาร และผู้ซื้อ/ผู้บริโภค เป็นต้น เป็นไปตามแนวปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในร้านอาหารและสถานบันเทิงสำหรับผู้ประกอบการและผู้ใช้บริการของกรมควบคุมโรค ซึ่งในการปฏิบัติมาตรการการป้องกันของรัฐบาลนอกจากจะเป็นการลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายเชื้อโรคโควิด-19 แล้ว ยังเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าหรือผู้บริโภคในการออกมารับประทานอาหารที่ร้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongpak and Pooipakdee (2021) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริการของร้านอาหารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม “ร้านอาหารยามเย็น กรุงเทพมหานคร” ภายใต้อาณัติสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยพบว่า ผู้ประกอบการมีการคำนึงถึงแนวทางปฏิบัติในด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของพนักงาน ทั้งด้านสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานที่มี

ความปลอดภัย ไม่สุ่มเสี่ยงให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสและอุบัติเหตุด้านพนักงาน มีการตรวจวัดอุณหภูมิพนักงานก่อนการทำงาน การสวมหน้ากากอนามัยตลอดการทำงาน การรักษาความสะอาดของตนเอง และอุปกรณ์เครื่องใช้ในการประกอบอาหารตลอดจนจัดให้สถานที่ทำงานมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก และดำเนินการให้บริการมีการปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติในด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานของพนักงานอย่างเคร่งครัด และในด้านการปรับตัวของผู้ประกอบการ จากผลการศึกษาจะเห็นว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารมีการปรับตัวในเรื่องการขายสินค้าเพิ่มเติมที่เคยขายก่อนช่วงโควิด มีบริการสั่งซื้ออาหารทางโทรศัพท์หรือออนไลน์ เช่น Facebook, Line และบริการจัดส่งถึงพรีที่บ้านหรือที่ทำงาน มีการจัดเตรียมชุดอาหารให้ลูกค้าทำอาหารเองที่บ้าน และเปิดร้านอาหารแบบออนไลน์จัดส่งพรีเพื่อให้ธุรกิจร้านอาหารสามารถปรับตัวอยู่ได้ในช่วงสถานการณ์ไม่ปกติ สามารถเข้าถึงลูกค้าได้มากขึ้น และถือเป็นการเพิ่มช่องทางการให้บริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป (new normal) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ruangkam *et al.* (2021) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การปรับตัวโดยใช้ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดภายใต้สถานการณ์โรคโควิด-19 ธุรกิจร้านอาหารริบส์แมน อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยพบว่า ภายใต้อาณัติสถานการณ์โรคโควิด-19 ผู้ประกอบการได้มีกลยุทธ์การปรับตัวด้านผลิตภัณฑ์โดยมีการจัดการหาผลิตภัณฑ์หรือสินค้าใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อทำการผลิตและจำหน่ายให้กับลูกค้าได้ตัดสินใจเลือกเพิ่มเติม และในด้านช่องทางการจัดจำหน่ายโดยใช้ระบบออนไลน์เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือสินค้า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ E-sor *et al.* (2021) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาธุรกิจร้านอาหาร อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ตามวิถีปกติใหม่ โดยพบว่า ระดับความพร้อมของผู้ประกอบการที่มีต่อการพัฒนาธุรกิจร้านอาหารตามวิถีปกติใหม่อยู่ในระดับมาก

ผู้ประกอบการมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านการจัดตั้งเครื่องต้มแอลกอฮอล์ภายในสถานที่จำหน่ายอาหาร การงดเว้นการแสดงดนตรีหรือการแสดงอื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน และการกำหนดช่วงเวลาการให้บริการตั้งแต่เวลา 05.00-21.00 น. และการมีจุดบริการล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจลไม่ต่ำกว่า 70% ซึ่งถือเป็นการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามแนวทางสาธารณสุข

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลพบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการระบาดหลายระลอก และธุรกิจร้านอาหารได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจังหวัดบุรีรัมย์ได้ถูกยกระดับให้เป็นพื้นที่สีแดงเข้มทำให้ประสบปัญหาการดำเนินธุรกิจ รวมไปถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไปตามมาตรการการป้องกันโรค ทำให้รายได้ลดลงแต่รายจ่ายกลับคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น และมาตรการการช่วยเหลือจากรัฐบาลยังมีช่องว่างในเรื่องการลงทะเบียน เพื่อรับสิทธิ์ช่วยเหลือ ซึ่งผู้ประกอบการบางคนอาจจะเข้าไม่ถึง หรืออาจไม่เพียงพอต่อผลกระทบที่ผู้ประกอบการได้รับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Deed (2020) ที่ได้ศึกษาผลกระทบของการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ต่อการประกอบอาชีพบริการจัดส่งอาหาร โดยผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเยียวยาของรัฐบาลควรมีการเยียวยาในด้านอื่นเพิ่มเติม อยู่ในระดับมาก นั้นบ่งบอกถึงผู้ประกอบการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการเยียวยาของรัฐบาลในระดับที่ไม่เพียงพอหรือน้อย แต่ผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับ Udomthanasansakul (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลของนโยบายรัฐบาลและการจัดการภาวะวิกฤตที่มีต่อกลยุทธ์การดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคบริการในจังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงวิกฤตของโรคโควิด-19

โดยผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นปัจจัยเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเพราะด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดเชียงใหม่แตกต่างกัน ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่มีสถานที่ท่องเที่ยวหรือรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ถือเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากผู้คนทั้งในและต่างประเทศ และกล่าวได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญระดับโลก (Chiang Mai Province Official, 2020) จากความเป็นเมืองที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่อาจทำให้ธุรกิจมีอัตราการฟื้นตัวได้สูงกว่าบุรีรัมย์ และทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลแตกต่างกันด้วย

สรุป

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการร้านอาหารที่มีต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการร้านอาหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง รัฐบาลควรมีแนวทางการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์ความไม่แน่นอนของการแพร่ระบาดโรคโควิด -19 และควรมีช่องทางการช่วยเหลือที่หลากหลายเพื่อเพิ่มโอกาสให้กับผู้ประกอบการได้เข้าถึงการช่วยเหลือได้มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสาขาวิชาสถิติประยุกต์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานวิจัยจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณผู้ประกอบการ

ร้านอาหารในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ที่ตกเป็น
ตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- Bank of Thailand. 2020. The new normal of restaurant business in COVID-19. BOT Magazine 43(3): 54-55. (in Thai)
- Best, J. W. 1977. Research in Education. 3rd ed. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Chiang Mai Province Official. 2020. Briefing of Chiang Mai Province. (Online). Available: <http://www.chiangmai.go.th/managing/public/D8/8D12Nov2020103220.pdf> (September 22, 2021). (in Thai)
- Chobpradit, S. 2020. Covid 19 crisis affect social change. Journal of Chaiyaphum Review 3(2): 1-13. (in Thai)
- Deeod, P. 2020. The impact spread of the Coronavirus 2019 (COVID - 19) on occupation of a food delivery service. Journal of MCU Nakhondhat 7(6): 131-144. (in Thai)
- Department of Mental Health. 2020. Mental health articles “New normal”. (Online). Available: <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2288> (June 18, 2021). (in Thai)
- E-sor, A., N. Namburi, S. Pumkeaw, O. Kamol, S. Kraonual and R. Chedoloh. 2021. The development of food businesses in Betong district Yala province on new normal. Journal of Accountancy and Management 13(1): 16-29. (in Thai)
- Nunnally, J.C. 1978. Psychometric Theory. 2nd ed. McGraw-Hill, New York.
- Paksa, P. 2021. Knowing self in a crisis situation: Covid-19. Suratthani Rajabhat Journal 8(1): 55-79. (in Thai)
- Panuch, S. and C. Kee-ariyo. 2021. The new normal patterns of consumers’ food purchasing in Bangkok after the Coronavirus (COVID-19) epidemic situation. Journal of Graduate Studies and Social Sciences Uttaradit Rajabhat University 11(1): 87-98. (in Thai)
- Ruangkam, K., Y. Masorree and K. Kanchanakuha. (2021). The marketing mix factors in adaptation strategy under the circumstances of Covid-19 for restaurant business “Ribs mannn” In Pak Chong district, Nakhon Ratchasima province. Journal of Liberal Arts and Service Industry 4(2): 748-760. (in Thai)
- Thongpak, S. and S. Pooipakdee. 2021. Guideline for service modification and development of green restaurant “YamYen in Bangkok” during the Covid-19 pandemic. Journal of Liberal Arts and Service Industry 4(2): 761-772. (in Thai)
- Udomthanasansakul, P. (2021). The influences of government policies and crisis management on business operation of small and medium enterprises in service sector in Chiang Mai province during the crisis of the COVID-19 epidemic. Journal of Accountancy and Management 13(2): 75-92. (in Thai)
- Yamane, T. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. 3rd ed. Harper and Row, New York.